

מיומנות מס. 9

שימוש בפירוש רש"י

"אחת דבר א-לקים

שתיים זו שמעתי

מקרא אחד יוצא לכמה טעמים

וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מדי פשוטו ומשמעו"

(הקדמת רש"י לפירוש שיר השירים)

פרשנות:

אנו מבחינים בין שני שלבים בנושא הפרשנות:

בכיתות א-ג הלימוד נעשה פעמים רבות לאור פרשנות, אך התלמיד איננו נדרש לעיין בפירוש ואיננו לומד אותו מן הכתב. פעמים שהמורה ילמד לאור פירוש ללא ציון שם המפרש (בד"כ בכיתות א-ב), ופעמים שהמורה מלמד פירוש ואף מציין שהרעיון נאמר על ידי מפרש/מדרש (החל מכיתה ג בד"כ).

בכיתות ד-ו הוראת פירוש רש"י הופכת להיות חלק ממשימת הלימוד, והתלמיד לומד את הפירוש הן ברמת תכנים והן ברמת דרך הפירוש (דפוס הפירוש ומטבעות הלשון המרכזיות). בכל חומש ישנה רשימה מפורטת של דיבורים מתחילים המוצעים ללמידה **במתווה המפורט** שבאתר. יש לציין כי מעבר ל"דיבורים המתחילים" המופיעים במתווה, פסוקים נוספים רבים יתפרשו בדרכו של רש"י ו/או בדרכם של פרשנים אחרים, ואולם אין צורך בכל מקום להביא את הפירוש כלשונו, וניתן להסתפק בביאור על פיו.

הנושאים בהם נתמקד בפירוש רש"י על פי הכיתות השונות:

תוכן ומסרים	שאלה ותשובה	התמצאות	כתב	שונות	ביטויים ברש"י
כיתה ד:	הבנת תוכן דברי רש"י	זיהוי והבנת המושג "דיבור המתחיל"	הבנת כתב רש"י	משל ונמשל בדברי רש"י	
כיתה ה:	הכרת המסרים החינוכיים והערכיים שבפירוש	שאלה ותשובה בפירוש רש"י	וכן: סתירה בין מקראות	משל ונמשל, סמיכות פרשיות	"דבר אחר" "כתרגומו", "ואונקלוס תרגם"
כיתה ו:	שאלה ותשובה בפירוש רש"י	וכן: סמויה של רש"י			"כול.. תלמוד לומר", "כמשמעו", "ומדרשו" או "ורבותינו אמרו"

דוגמאות - כיתה ד':

שאלה ותשובה בפירוש רש"י:

רש"י ויקרא פרק א

(ב) אדם - למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל:

רש"י במדבר פרק יב:

(ג) ויצאו שניהם - ומפני מה משכן והפרידן ממש? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו..דבר אחר שלא ישמע בנוזפתו של אהרן

משל ונמשל

רש"י ויקרא פרק כו

(ט) ופניתי אליכם - אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בתורת כהנים (המשל מפורט במתווה):

רש"י במדבר פרק טז

(ד) "משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם ושנים ושלוש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני.."

דוגמאות - כיתה ה':

"דבר אחר"

רש"י במדבר פרק ב

(ב) באת - כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו צבעו של זה לא כצבעו של זה..דבר אחר באותות לבית אבותם - באות שמסר להם יעקב אביהם.

רש"י במדבר פרק יב:

(ג) ויצאו שניהם - ומפני מה משכן והפרידן ממש? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו..דבר אחר שלא ישמע בנוזפתו של אהרן.

"סמיכות פרשיות"

רש"י במדבר פרק ח

(ב) בהעלתך - למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות.

רש"י במדבר פרק יג

(ב) שלח לך אנשים - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

"כתרגומו"

רש"י במדבר פרק א

(נא) יורידו אתו - כתרגומו יפרקון, כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו, ונושאים אותו..

"ואונקלוס תרגם"

רש"י במדבר פרק יא:

(כה) ולא יספו - לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפורש בספרי, ואונקלוס תרגם ולא פסקין, שלא פסקה נבואה מהם.

דוגמאות - כיתה ו':

"יכול.. תלמוד לומר"

רש"י דברים פרק ו

(ז) ובשכבך - יכול אפילו שכב בחצי היום תלמוד לומר ובקומך. יכול אפילו עמד בחצי הלילה, תלמוד לומר בשבתך בביתך ובלכתך בדרך. דרך ארץ דברה תורה, זמן שכיבה וזמן קימה.

"כמשמעו"

רש"י דברים פרק טז

(יט) לא תטה משפט - כמשמעו.

רש"י דברים פרק כ :

(ח) הירא ורך הלבב - רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה.

"ומדרשו" או: "ורבותינו אמרו"

רש"י דברים פרק א:

(ו) רב לכם שבת – כפשוטו. ויש מדרשי אגדה: הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה - עשיתם משכן מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין.."

רש"י דברים פרק כב:

(א) לא תראה אותו שתתעלם ממנו, זהו פשוטו. ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם.

שאלה סמויה

רש"י דברים פרק ה

(יא) שמור - ובראשונות הוא אומר זכור, שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו.

סתירה

רש"י דברים פרק טו

(ד) אפס כי לא יהיה בך אביון - ולהלן הוא אומר (פסוק יא) כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכם."

הבאה מדברי מפרשים אחרים:

בכיתות ה-ו או ממליצים למורה להביא **מספר מצומצם של פעמים** פירוש של אחד ממפרשי התורה האחרים במטרה:

א. להבין שעולם הפרשנות של התורה הוא עולם רחב (לא "רק רש"י") ולשמוע על דמויות נוספות מגדולי ישראל, מפרשי התורה: אונקלוס, אבן-עזרא, רמב"ן, רשב"ם.

ב. לדעת שפסוקי התורה נלמדו לאורך הדורות ע"י גדולי ישראל, אשר לא פעם חלקו זה על זה בביאורם וכי אותו הפסוק יכול להתפרש בכמה אופנים. "אלו ואלו דברי א-לקים חיים".